

Nástup komunizmu - Únor 1948

1. Mezinárodní situace

Poválečná situace a nové rozdělení světa se připravovalo již v průběhu války. Rozdílná východiska a cíle jednotlivých členů protihitlerovské koalice (jednota byla pouze účelová a dočasná).

Odlišné postoje a cíle lze sledovat již na konferencích v Teheránu a v Jaltě

USA – Roosevelt

Původně izolacionismus, zájmy především na západní polokouli a v Tichomoří, teprve potom Evropa.

Velmocenská politika v něčem podobná politice Sovětského Ruska, mentalita velkých národů.

Podcenění komunizmu a Stalina, ústupky Stalinovi

Snaha minimalizovat americké ztráty (boj na jiném kontinentě)

Potřeba sovětské pomoci na Dálném Východě proti Japonsku

V dubnu 1945 Roosevelt umírá, nastupuje konzervatívec (republikán) Truman

Srpen 1945 atomová bomba – Hirošima, Nagasaki - celkově tvrdší postoje

Velká Británie – Churchill

Zájem o dominanci v Evropě a o udržení Britského impéria.

Během války návrhy na 2. frontu na Balkáně

Odpor ke komunizmu – ochota uzavřít separátní mír se zástupci Německa

1945 překvapivě prohrál volby a odchází z veřejné politiky

SSSR – Stalin

Od počátku snaha o ovládnutí světa, expanze komunizmu pod vedením Stalina

Po skončení války brzy dochází ke střetávání zájmů. Boj o hegemonii

OSN – Rada bezpečnosti,

Norimberský tribunál

Polsko, Bulharsko, Rumunsko - prosovětské režimy

Německo – okupační zóny

Řecko, Izrael

Západní demokracie nebyla schopna čelit tlaku komunizmu ani ideologicky, ani fakticky.

Churchil březem 1946 projev ve Fultonu (USA) – „železná opona“

Začíná „studená válka“ - (označení politických vztahů mezi "sovětským blokem" a západními zeměmi od konce 2. světové války - přesněji od rozpadu protihitlerovské koalice) Předzvěstí studené války byl fultonský projev W. Churchila v roce 1946 a Stalinova teze o „nevyhnutelnosti válek po dobu existence kapitalismu“ z téhož roku. Významně se vztahy mezi Východem a Západem zhoršily po volbách v americké okupační zóně v Německu v červnu 1946, ve kterých Komunistická strana Německa získala jen 7,5 % hlasů. Po vytlačení komunistů z vlád Francie a Itálie v květnu 1947 se pak sovětské vedení muselo vzdát nadějí na silný komunistický vliv v západní Evropě. Pro celé období studené války byla charakteristická politika hrozeb, stupňovaného zbrojení (včetně atomových zbraní), ekonomického nátlaku, rozvratné činnosti, psychologické války. Nejostřeji probíhala studená válka v Evropě a USA v období korejské války (1950-53). Konec studené války přišel až s rozpadem sovětského bloku koncem 80.let 20.století .

„Trumannova doktrína“ – postavit hráz komunizmu

Marshallův plán – ekonomická a politická pomoc válkou oslabené Evropě

2. Situace v Československu

Prestiž komunistů v odboji a Sovětského svazu v boji s Německem.

Obojí bylo záměrně zveličováno.

Osvobození velké části Československa Rudou armádou.

Již ke konci války přebíral „Moskevský odboj“ iniciativu

První zasedání nové vlády v Košicích – Košický vládní program

Vláda přišla se sovětskou armádou „od východu“

Všechno to posilovalo vliv komunistů

Na osvobozeném území přebíraly moc Národní výbory pod patronací sovětské armády

Všeobecná nálada proti Němcům a kolaborantům

Znárodnění těžkého průmyslu a bank (jejich představitelé často kolaborovali)

Byla ustanovena Národní fronta Čechů a Slováků jako sdružení politických

stran, které směly v ČSR působit a zúčastnit se voleb v roce 1946. Řada

politických stran z předmnichovského Československa byla zakázána pro

kolaboraci s Němci. Komunistická strana se snažila získat všechny vrstvy

obyvatelstva včetně živnostníků a zemědělců.

„My komunisté nesmíme připustit, aby živnostnictvo, jako početná složka

národa, sedlo na lep těm nepoctivým politickým kejklířům, kteří se snaží

pomluvami o našem plánu zestátnování drobných živnostníků očernit naši stranu

v očích živnostníků," prohlásil v únoru 1946 tehdejší předseda KSČ Klement

Gottwald na sjezdu drobných a středních živnostníků.

Komunistické volební letáky z roku 1946 pak dodávaly, že se „vláda bude snažit

podporovat soukromou iniciativu podnikatelů, řemeslníků a jiných výrobců pomocí úvěrů, přidělů surovin, zadáváním objednávek a zajištěním odbytu hotových výrobků".

Klement Gottwald živnostníkům v letácích slibuje, že komunisté jsou zastánci práv a přáteli živnostníků. „Stanovili jsme pevnou hranici mezi znárodněním a soukromým podnikáním a dosáhli té právní jistoty, kterou soukromé podnikání potřebuje.....V tomto bratrském svazku všech vrstev pracujícího lidu s komunisty v čele je nejlepší záruka štěstí a blahobytu všech pracujících občanů republiky, štěstí a prospěchu našeho živnostnictva,"

Komunisté v letácích ubezpečují, že nikomu nic nehrozí.

„Opět se objevuje strašák, že prý komunisté jsou nepřátelé živnostníků a obchodníků a že prý chtějí znacionalizovat, združstevnit a vyvlastnit. Jenomže tento strašák je dnes opravdu vypelichaný a starý".

Podobné sliby, jaké dávali komunisté živnostníkům v roce 1946, měli připravené i pro zemědělce. Slibovali, že KSČ rozhodně trvá na udržení soukromého vlastnictví pracujících zemědělců a nepomýšlí na nějaké tvoření kolchozů. Slibovali více mechanizace, elektrifikaci zemědělství a ulehčení pracovním silám, především vesnickým ženám. Chtěli zřizovat státní nebo družstevní strojové a traktorové stanice.

Po únoru 1948 KSČ své postoje radikálně změnila, V projevu z listopadu 1948 na zasedání ÚV KSČ tentýž Gottwald svoje předvolební slova výrazně změnil.

„Pokud jde o obchodní živnosti, musíme je suchou cestou zlikvidovat převzetím, výkupem, umrtvením, abychom co nejdříve měli distribuční síť až ke konzumentovi v ruce," Všichni živnostníci byli postupně likvidováni, zemědělci byli nuceni vstupovat do JZD

Výsledky voleb v roce 1946:

KSČ.....	40,1 %
Národně socialistická strana...	18,3 %
Lidová strana.....	15,6 %
Sociálně demokratická strana..	12,5 %

Počet členů KSČ v roce 1946 1,1 milionu

Nová vláda: Gottwald předseda vlády, KSČ 9 ministrů (nejdůležitější resorty (vnitro, zemědělství, informace, školství), ostatní strany po 3, Slovensko 4, bez politické příslušnosti ministr obrany (gen.Svoboda) a ministr zahraničí (Jan Masaryk).

Československo na nátlak Stalina bylo donuceno odmítnout Marshallův plán.

V roce 1947 obtížná ekonomická situace – sucho – pomoc SSSR

Průběh událostí v roce 1948

Komunisté stupňují tlak

- rozpory v NF – infiltrace komunistů do ostatních politických stran
- ve vládě – „milionářská dávka“, zemědělská politika, ministr Nosek odvolal několik nekomunistických velitelů SNB a nahradil je komunisty atd..

V únoru 1948 12 ministrů demokratických stran podalo na protest demisi.

Očekávali, že prezident rozpustí parlament a vypíše nové volby.

Nátlakové akce komunistů:

22.2. sjezd závodních rad (ROH v čele s A.Zápotockým), založení a vyzbrojení Lidových milicí

23.2. Ustavení Ústředního akčního výboru pod vedením KSČ – akční výbory na všech pracovištích

Nátlakové akce - průvody dělníků a LM v ulicích Prahy, hrozba občanské války

SNB pod vedením komunisty Noska, armáda pod vedením gen.Svobody

Nátlak na prezidenta Beneše, který se obával občanské války a posléze přijal demisi a požadavky Gottwalda na rekonstrukci vlády.

25.2. Gottwald vystoupil na Staroměstském náměstí a oznámil „vítězství“

Únorový puč se podařil.

Okamžitě začíná perzekuce protikomunistických sil, část politiků a občanů odchází do emigrace.

Smrt Jana Masaryka – březen

Beneš odmítl podepsat novou ústavu a v červnu abdikoval, v září umírá

Gottwald prezidentem republiky

Alternativy Února:

- Specifická československá cesta – Stalin nedovolil
- Návrat k demokracii – pravděpodobně občanská válka, demokratické síly nebyly jednotné, na armádu nebylo možno spolehnout, ani na pomoc ze zahraničí, naopak by pravděpodobně zasáhl Sovětský svaz.
- Prosazení totalitního režimu – uskutečnilo se

Proč došlo v únoru 1948 ke „snadnému“ převzetí moci?

- Nepřípravenost společnosti – nedostatek demokratických elit, morální devastace společnosti (Mnichov, kolaborace), neexistovala demokratická atmosféra, nedostatek schopných elit
- Přípravenost komunistů – KSČ připravená, cílevědomá a dobře organizovaná skupina, přitažlivá ideologie („velké vyprávění“), kritika předválečných poměrů vč. „zrady Západu“
- Slabost západních demokratických struktur, neochota zasahovat
- Moment překvapení